כיתה א' | הלכה ומועדים · חמ"ד | נושא 6 מתוך 17 | חשוון | 45 דק'

חבר טוב: מצוות בין אדם לחברו בכיתה ובבית

ערכה לכיתה א' על מצוות בין אדם לחברו: השבת אבידה, אמת, צדקה, הלשנה, כיבוד הורים ואהבת לרעך כמוך. מערך, מצגת, דף עבודה, תפזורת ובוחן.

📚 בהתאם לתוכנית הלימודים

לפי תוכנית הלימודים בדינים של משרד החינוך לחמ"ד, **כיתה א'**, הנושא "בין אדם לחברו": השבת אבידה, אמת ושקר, צדקה, הלשנה, כיבוד הורים, ואהבת לרעך כמוך

נושא בתוכנית	איפה זה בערכה
השבת אבידה	הסיפור לקריאה, הלכה 1, משימת הבחירה בדף העבודה
אמת ושקר	הלכה 2, משחק 'אמת או לא', שאלות 3-4 בבוחן
צדקה	הלכה 3, פעילות 'קופת הכיתה' והמשימה לבית
הלשנה	הלכה 4 והפסוק 'לא תלך רכיל', שיחה: מתי חייבים לספר למבוגר
כיבוד הורים	הלכה 5 והפסוק 'איש אמו ואביו תיראו', משימת ההתאמה
ואהבת לרעך כמוך	פתיחה, הלכה 6 וסיפור הלל, סיכום השיעור ושקופית אחרונה

המקור: תוכנית הלימודים: הלכה כיתות א-ב, מרחב פדגוגי, משרד החינוך. בכיתות א-ב לומדים מחוברות ודפי עבודה של המורה, ולכן הערכה בנויה סביב דפים מוכנים להדפסה.

🧰 הערכה הקבועה של הנושא

1. מערך שיעור מלא למורה (בעמוד הזה)
2. מצגת קצרה לכיתה, מנוקדת
3. דף עבודה לתלמיד: ניקוד מלא ואותיות גדולות
4. תפזורת עם מחוון
5. בוחן 10 שאלות (100 נקודות) עם מחוון

🎯 מטרות השיעור

- התלמידים יכירו שש מצוות בין אדם לחברו ויתנו דוגמה לכל אחת מחיי הכיתה.
- התלמידים ידעו מה עושים כשמוצאים חפץ, ולמה אומרים אמת גם כשקשה.
- התלמידים יבחינו בין הלשנה שפוגעת בחבר לבין פנייה למבוגר כשמישהו בסכנה.
- התלמידים יקשרו את כל המצוות לכלל 'ואהבת לרעך כמוך'.

❓ השאלה הגדולה

מָה ה' רוֹצָה שֶׁנַּעֲשֶׂה בִּשְׁבִיל חֲבֵרִים וּמִשְׁפָּחָה?

ילדים בכיתה א' לומדים לחיות בקבוצה גדולה בפעם הראשונה. השאלה מראה שמצוות אינן רק בבית הכנסת: גם להחזיר מחק, להגיד אמת ולכבד את ההורים הם מצוות מהתורה.

🧪 פתיחה

הכינו מראש לב גדול מנייר, והכניסו לתוכו שישה פתקים מקופלים עם ציורים: מחק אבוד, פה שאומר אמת, מטבע, אוזן ופה עם סימן אסור, אמא ואבא, ושני ילדים מחובקים. הראו את הלב ואמרו: בתוך הלב הזה מסתתרות שש מצוות. ילד אחד שולף פתק, והכיתה מנחשת מה המצווה.

📖 הסבר למורה

התורה מחלקת את המצוות לשני סוגים: מצוות בין אדם למקום, כמו תפילה ושבת, ומצוות בין אדם לחברו, שעוסקות ביחס שלנו לאנשים. את שני הסוגים ציווה ה' באותה מידה. כל המצוות בין אדם לחברו נשענות על הכלל 'ואהבת לרעך כמוך'.

השבת אבידה: מי שמוצא חפץ של מישהו אחר מצווה להחזיר אותו לבעליו, ואסור לו להתעלם. בכיתה זה אומר להביא את החפץ למורה או לפינת האבידות. אמת ושקר: התורה אומרת 'מדבר שקר תרחק'. אומרים אמת גם כשקשה, ולא מספרים דברים שלא קרו.

צדקה: נותנים לעני ולמי שצריך, גם מעט, ובפנים מאירות. ילד יכול לתת מטבע בקופה, לתרום משחק או לשתף בממרח. הלשנה ולשון הרע: אסור לספר על חבר דברים רעים כדי לפגוע בו או כדי להכניס אותו לצרות, כפי שנאמר 'לא תלך רכיל'.

חשוב מאוד ללמד את ההבדל: כשמישהו נפגע, בסכנה, או שמישהו פוגע בו, חובה לספר למבוגר. זו לא הלשנה. זו עזרה, וזה בדיוק המשך הפסוק 'לא תעמוד על דם רעך'. הלשנה היא כשמספרים כדי שהחבר ייענש, ולא כדי לעזור לו.

כיבוד הורים: מקשיבים להורים, עוזרים להם, מדברים אליהם יפה, ולא יושבים במקום הקבוע של אבא או אמא. 'ואהבת לרעך כמוך': הלל הזקן אמר לאדם שרצה ללמוד את כל התורה על רגל אחת: 'דעלך סני לחברך לא תעביד', כלומר מה ששנוא עליך אל תעשה לחברך. רבי עקיבא אמר על הפסוק: 'זה כלל גדול בתורה'.

⚖️ מה לומדים בכיתה א': ההלכות

1. **השבת אבידה:** מי שמוצא חפץ של אחר, מחזיר אותו לבעליו. בבית הספר מביאים אותו למורה או לפינת האבידות. (דברים כב, א-ג; שולחן ערוך, חושן משפט, הלכות אבידה)
2. **אומרים אמת:** אומרים אמת גם כשקשה, וגם כשעשינו טעות. לא ממציאים דברים שלא קרו. (שמות כג, ז)

3. **צדקה:** נותנים למי שצריך, גם סכום קטן, ובפנים שמחות. אפשר לתת כסף, חפץ או עזרה. (רמב"ם, הלכות מתנות עניים פרק י)
4. **לא מלשינים, כן עוזרים:** אסור לספר על חבר כדי שייענש. אבל כשמישהו נפגע או בסכנה, חובה לספר למבוגר. (ויקרא יט, טז)
5. **כיבוד הורים:** מקשיבים להורים, עוזרים להם ומדברים אליהם בכבוד. לא יושבים במקום הקבוע שלהם. (שמות כ; שולחן ערוך יורה דעה רמ)
6. **ואהבת לרעך כמוך:** מה שלא נעים לי, אני לא עושה לחבר. זה כלל גדול בתורה. (ויקרא יט, יח; תלמוד בבלי שבת לא ע"א)

כל קהילה נוהגת לפי מנהגה ולפי פסיקת רבה.

📜 פסוקים לשיעור

וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ

(ויקרא יט, יח; נבדק מול מכון ממרא)

פסוק הסיכום: הילדים אומרים אותו ומחבקים את עצמם במילה כמוך.

לֹא תֵלֵךְ רָכִיל בְּעַמֶּיךָ

(ויקרא יט, טז; נבדק מול מכון ממרא)

מסבירים: רכיל הוא מי שהולך ומספר על אחרים. שואלים: ומתי כן מספרים?

אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ

(ויקרא יט, ג; נבדק מול מכון ממרא)

לכיבוד הורים: שואלים מה זה לכבד, ואוספים דוגמאות מהבית.

📚 סיפור לקריאה בקול

בַּהַפְסָקָה הַיֶּלֶד מָצָא קַלְמָר כָּחוֹל עַל הַסַּפְסָל.

הַקַּלְמָר הָיָה מָלֵא בְּטוּשִׁים יָפִים.

חָבֵר לָחַשׁ לוֹ: קַח אוֹתוֹ, אַף אֶחָד לֹא רוֹאֶה.

הַיֶּלֶד חָשַׁב רֶגַע, וְהַלֵּב שֶׁלּוֹ דָּפַק.

הוּא אָמַר: זֶה לֹא שֶׁלִּי, מִישֶׁהוּ מְחַפֵּשׂ אוֹתוֹ.

הוּא הֵבִיא אֶת הַקַּלְמָר לַמּוֹרָה.

אַחֲרֵי הַהַפְסָקָה יַלְדָּה מִכִּיתָּה ב' בָּכְתָה לְיַד הַדֶּלֶת.

הַמּוֹרָה הֶרְאֲתָה לָהּ אֶת הַקַּלְמָר הַכָּחוֹל.

הַיַּלְדָּה חִיְּכָה חִיּוּךְ עֲנָק וְאָמְרָה תּוֹדָה.

הַיֶּלֶד הִרְגִּישׁ חַם וְנָעִים בַּלֵּב.

שאלות על הסיפור:

1. מה מצא הילד, ומה החבר הציע לו לעשות?
2. למה הילד החליט להביא את הקלמר למורה? איזו מצווה הוא קיים?
3. איך הרגישה הילדה, ואיך הרגיש הילד? מה הייתם אתם עושים?

👩‍🏫 מהלך השיעור (45 דקות)

1. פתיחה: הלב עם שש המצוות, ילדים שולפים פתקים ומנחשים (6 דקות)
2. סיפור לקריאה 'הקלמר הכחול' ושאלות לשיחה על השבת אבידה (6 דקות)
3. הסבר במצגת על שש המצוות עם הפסוקים, ושיחה: מתי חייבים לספר למבוגר (10 דקות)
4. משחק 'אמת או לא' ופעילות 'קופת הכיתה' בקבוצות (10 דקות)
5. דף עבודה אישי: ארבע המשימות (8 דקות)
6. סיכום: כל ילד אומר מצווה אחת שיעשה היום, והכיתה אומרת יחד 'ואהבת לרעך כמוך' (5 דקות)

🎲 פעילות: קופת הכיתה ולוח המעשים הטובים

מה מכינים: קופסת קרטון עם חריץ, צבעים ומדבקות, בריסטול גדול, כוכבים מדבקים. אין צורך שכל ילד יביא כסף; מספיק מטבע אחד מהמורה לפתיחה.

1. בונים יחד קופת צדקה מקופסה ומקשטים אותה בציורים.
2. תולים ליד הקופה לוח גדול עם שש עמודות, אחת לכל מצווה.

3. בכל יום, ילד שעשה מעשה טוב מדביק כוכב בעמודה המתאימה.
4. בסוף השבוע סופרים את הכוכבים ובוחרים יחד למי לתת את כסף הקופה.

משחק תנועה / שיר: משחק 'אמת או לא': המורה מספרת משפט קצר על מצב בכיתה, למשל 'מצאתי עיפרון והחזרתי'. אם זה מעשה טוב, הילדים עומדים ומניפים ידיים; אם לא, הם יושבים ומשלבים ידיים.

🤝 התאמה לכל התלמידים

תמיכה: לילדים שעוד לא קוראים, כל מצווה מוצגת בציור קבוע מהפתיחה, והמורה מקריאה את המשימות. אפשר לענות בעל פה.

אתגר: קוראים חזקים כותבים משפט אחד על מעשה טוב שעשו השבוע, ומקריאים את הפסוק 'ואהבת לרעך כמוך' לכיתה.

🏠 מכתב קצר להורים

הורים יקרים, למדנו על מצוות בין אדם לחברו: להחזיר אבידה, להגיד אמת, לתת צדקה, לא להלשין, לכבד הורים ולאהוב כל אדם. למדנו גם שכאשר מישהו נפגע או בסכנה, תמיד מספרים למבוגר. הצעה לבית: שימו קופת צדקה קטנה בבית, וכל ערב שבת שימו בה מטבע יחד.

💡 הערות למורה

- את ההבדל בין הלשנה לבקשת עזרה הדגישו היטב. ילד חייב לדעת שתמיד מותר ורצוי לספר למבוגר כשמישהו פוגע בו או בחבר.
- יש ילדים במצבים משפחתיים מורכבים. בכיבוד הורים דברו על 'ההורים או מי שמגדל אותנו', בלי לשאול על המשפחה של ילד מסוים.
- בצדקה אל תבקשו מכל ילד להביא כסף. נתינה יכולה להיות גם עזרה, חיוך או שיתוף.
- הנושא נלמד בחשוון ומתאים לבנות בו את כללי הכיתה לשנה. אפשר לחזור ללוח המעשים הטובים כל השנה.

📝 בדף העבודה

4 משימות קצרות עם ניקוד מלא ואותיות גדולות, ומחוון בעמוד השני. אפשר לצרף את התפזורת כמשימת המשך.

לדף העבודה ←

מקורות

- תוכנית הלימודים: הלכה כיתות א-ב (משרד החינוך, מרחב פדגוגי)
- ויקרא יט, יח (מכון ממרא)
- ויקרא יט, טז (מכון ממרא)
- ויקרא יט, ג (מכון ממרא)

החומר נכתב במקור לאתר. הניקוד נעשה בעזרת מנקד ממוחשב (דיקטה) ונבדק במדגם. נוצר בבינה מלאכותית.

מחוון: בין אדם לחברו

1. אַחְזִיר אוֹתוֹ לָחֲבֵר

2. נוֹתְנִים מַטְבֵּעַ לַקּוּפָּה ← צְדָקָה · עוֹזְרִים לְאִמָּא לַעֲרוֹךְ שׁוּלְחָן ← כִּיבּוּד הוֹרִים · מַחְזִירִים כּוֹבַע לִבְעָלָיו ← הֲשָׁבַת אֲבֵידָה

3. ✓ כְּשֶׁחֲבֵר נִפְגַּע, מְסַפְּרִים לַמּוֹרָה · ✗ מוּתָּר לְהַגִּיד שֶׁקָּר קָטָן · ✓ מָה שֶּׁלֹּא נָעִים לִי, לֹא עוֹשִׂים לַחֲבֵר

4. ציור אישי. לבדוק שהציור מתאים לנושא, ולעודד לכתוב מילה אחת.